

Nadrejenost posvečenih in podrejenost laikov? Cerkev kot skupnost duhovnikov in laikov

Z napredovanjem demokratične zavesti v državah večjega dela sveta so pričakovanja in zahteve po demokratizaciji postopno zajele tudi cerkvene strukture. Zdi se, da ima svet visoka pričakovanja do Cerkve, ki naj bi kot moralna avtoriteta odigrala pomembno vlogo v branjenju človekovih pravic. V zvezi z zahtevami po večji demokratičnosti v Cerkvi so v zadnjem stoletju vzniknile različne pereče teme. Mnoga področja v delovanju Cerkve naj bi bila potrebna korenite prenovе, med njimi tudi odnos med »uradno« Cerkvijo posvečenih in »opozicijo« laikov. Laiki naj bi postali nosilci vodstvenih služb in bili bolj enakopravni duhovnikom pri opravljanju svojega poslanstva. Ker Cerkev ni nemudoma ustregla zunanjim pričakovanjem in v svoje strukture sprejela civilizacijskih pridobitev zahodne družbe, se je nad njo polagoma vzdignila grenka jeza, ki vse do danes ne pojenja (Ratzinger 2002, 99). V ozadju problematike je spregledano dejstvo, da Cerkev ni politična tvorba in zato ne deluje po zakonitostih svetnih političnih sistemov. Različne službe in stanovi v Cerkvi izhajajo iz njenega duhovnega izročila, ki utemeljuje njeno ureditev skupnostnega življenja. Obenem je za Cerkev značilno, da premišljeno vrednoti pojave in do njih oblikuje svojo držo, kar se prečiščuje vsaj tri človeške generacije (Dolenc 2000, 33). V določeni meri bo Cerkev gotovo prepoznala in sprejela vplive okolja tudi v upoštevanju večje demokratičnosti in jih preverila z vsebino razodetja v Svetem pismu in izročilu Cerkve.

Res je, da je bilo v evropski zgodovini cerkveno izvajanje oblasti dolgo prepleteno z monarhično politiko cesarstev, zato se je razmerje moči v političnem življenju izrazilo tudi v strukturi odnosov med različnimi skupinami znotraj Cerkve in se je zdelo, da Cerkev postaja vse bolj hierarhična skupnost, v kateri skupina službeno posvečenih oseb prevladuje nad ostalimi. Cerkev se je vse bolj klerikalizirala in vernim laikom odrekala možnost soudeležbe v odločevalnih organih. Takšno stanje se je sčasoma utrdilo in nadaljevalo globoko v sodobni čas. Kljub zunanjim vplivom, ki so sooblikovali socio-juridični značaj cerkvenih struktur v posameznih obdobjih, so različne službe v Cerkvi prvenstveno teološko utemeljene. Čeprav se

način njihovega izvajanja lahko spreminja, njihov duhovni pomen ostaja vedno enak. Katoliška cerkev je na potrebe sodobnega sveta po demokratičnem sodelovanju odgovorila na drugem vatikanskem cerkvenem zboru in poudarila zbornost na vseh ravneh cerkvenega delovanja (Dolenc 1990, 282). V ospredje je prišla podoba Cerkve kot božjega ljudstva, ki poudarja temeljno enakost vseh kristjanov, ki so po krstu deležni božjega otroštva. Vendar to nikakor ni pomenilo, da se hierarhična prвина cerkvenega življenja ukinja. Ob upoštevanju različnih oblik služenja je v ospredje bolj prišla zavest o temeljnem bratskem duhu med vsemi kristjani, ki je bil v teku zgodovine pogosto spregledan. Nova zavest enakosti

in soodgovornosti vseh članov Cerkve naj bi omejevala napuh oblastnikov in pospeševala medsebojno služenje (Janežič 1982, 35). Kljub pridobitvam zadnjega koncila so bili Cerkvi namenjeni očitki o nezadostnem upoštevanju vloge laika in oblastništvu posvečene hierarhije. Ti so izpostavljali klerikalni in piramidalni značaj Cerkve, ki ustvarja neenakosti v razmerju hierarhije do laikov (Boff 1999, 48). Vendar tovrstni očitki prepogosto razodevajo željo, da bi v Cerkev le preslikali demokratični model, ki velja v državnopravnem kontekstu. To preprečuje narava skupnosti Cerkve, ki v svojem bistvu ni politična ali zgolj družbena institucija, ampak tudi in predvsem nevidna resničnost, v kateri nosilec oblasti ni ljudstvo, ampak Kristus, ki deluje po tistih, ki so v njegovi službi in sprejmejo odgovornost vodenja črede (Dolenc 2000, 26). Vodstvene službe posebej izbranih posameznikov izhajajo iz zamisli njenega Ustanovitelja.

DUHOVNIKI PROTI LAIKOM?

Katoliška cerkev je sestavljena iz treh skupin vernikov (Boff 1986, 62), ki imajo vsaka svoje karizme in naloge znotraj iste skupnosti krščenih. Prva skupina je cerkvena hierarhija, ki v piramidalni obliki sega od vrhovnega poglavarja papeža do služabnika diakona. Gre za posvečene prejemnike svetega reda, ki sprejmejo službeno duhovništvo. Druga skupina, sestavljena iz redovnikov in redovnic, je nekakšna vmesna stopnja med prvo in tretjo skupino, ter vsebuje značilnosti obeh, čeprav redovniški stan glede pristojnosti v Cerkvi bolj prištevamo k hierarhiji. Tretjo skupino sestavljajo laiki, torej krščeni posamezniki, ki živijo in delujejo v svetu. Hierarhična struktura Cerkve je vsaj delno pogojena z vplivom zgodovinskih družbenih vzorcev, znotraj katerih se je Cerkev oblikovala kot družbena ustanova. Cerkev se je namreč po koncu preganjanj v 4. stoletju zaradi povezav z državnimi oblastmi postopoma začela vzpostavljati kot izrazito hierarhična skupnost, ki je vlogo oblasti v Cerkvi razumevala absolutistično. Oblastna moč se je

kopičila zlasti v škofovstvu in najvišji upravi s papežem in rimsko kurijo na čelu. Zaradi poudarjene klerikalizacije cerkvenega življenja se je krepil navidezen dualizem med duhovniki in verniki, ki pa zaradi analognih razmerij v ureditvi državne oblasti v zgodovini ni bil predmet nezadovoljstva. Verniki so sprejemali svojo podrejeno vlogo v odnosu do državnih in cerkvenih avtoritet, ker je bila tako urejena tudi svetna, fevdalna družba. Zaradi izrazite razslojenosti in prepletenosti javnega in verskega življenja ljudje v takšni ureditvi niso občutili krivičnosti (Grmič 1971, 120). Bolj kot je evropska družba zorela v smeri enakopravnosti in socialne pravičnosti, večje je bilo posameznikovo osamosvajanje od vzorcev poslušnosti avtoritetam. Cerkev je v prejšnjem stoletju odgovorila na velike družbene spremembe in se z odloki drugega vatikanskega koncila odprla dialogu s svetom ter okrepila notranje vezi med vsemi svojimi udi in poudarila duha kolegialnosti. S tem je pomembno vlogo dodelila tudi laikom, ki jim je bila priznana polna udeležnost pri apostolatu Cerkve. Čeprav so koncilске smernice postavile temelje za korenito prenovo in novo ovrednotenje različnih oblik služenja v Cerkvi, so zahteve po večjem upoštevanju pomena božjega ljudstva, torej skupne poklicanosti vseh Kristusovih učencev k trojni službi Cerkve (C 34; 35; 36), prihajale tudi še po koncilu. Deklerikalizirati Cerkev naj bi pomenilo upoštevati pluralizem mišljenja, zagotoviti pregledno delovanje skupnosti in priznati številčnost služb, kjer bi bila duhovniška služba le »ena od mnogih« (Grmič 1975, 294; Kociper 1976, 67). Nekateri so celo menili, da bi bilo za potrebe polnopravnosti laikov koristno ukiniti mašniško posvečenje in v polnosti odpraviti delitev na posvečene in laike ter tako priznati »laičnost« božjega ljudstva (Obrist 1993, 38; Baget Bozzo 1979, 470). Zdi se, da pisci krivdo za neenakopravnost v Cerkvi pripisujejo cerkveni hierarhični ureditvi. Pri tem pogosto premalo resno upoštevajo teološko ozadje služb v Cerkvi in tako zabrisujejo pomen službenega duhovništva. Prav je, da si vsaj v glavnih potezah pogledamo

vlogo duhovnika v Svetem pismu in krščanski tradiciji ter na podlagi tega preučimo, ali bi demokratičnost in enakopravnost v Cerkvi lahko zgradili z zmanjševanjem pomena službenega duhovništva.

POMEN DUHOVNIŠTVA V ZGODOVINI ODREŠENJA

Ljudje že od najstarejših časov človeške civilizacije čutijo potrebo po posameznikih, ki se kot posredniki med Bogom in človekom lahko obračajo na Boga v imenu skupnosti (Congregation for the Clergy 1998). V zgodovini izvoljenega ljudstva je imel v dobi očakov družinski oče duhovniške pristojnosti, ko je skrbel, da je vsa družina povezana z Bogom. Vodil je molitve, prinašal daritve in vse družinske člane poučeval o božji volji. Kasneje se je razvilo službeno duhovništvo, ko so leviti po Mojzesovem prejemu Postave vodili bogoslužje in razlagali božji nauk (Musset 1991b, 88). V Stari zavezi beremo o posvetitvi Arona in njegovih sinov kot prvih duhovnikov po natančno določenih predpisih (2 Mz 29,1-37; 3 Mz 8, 1-36). Duhovniki so bili postavljeni v službo oznanjevanja božje volje in opravljanja daritev v imenu skupnosti ter so imeli nezamenljivo mesto znotraj izraelskega naroda (Congregation for the Clergy 1998). Starozavezno duhovništvo je z Novo zavezo dobilo dokončno uresničitev v Jezusu Kristusu, ki je po božjem razglasenju sam postal véliki duhovnik (Heb 5,10) in zgled novozaveznega duhovništva. Različni spisi poročajo o starešinah (prezbiterji), ki so bili v službo postavljeni s polaganjem rok (1 Tim 4,14; 5,22). Čeprav njihove naloge niso izčrpno opisane, lahko v poslanstvu starešin iščemo predhodnike službenega duhovništva v Katoliški cerkvi. V novozaveznih spisih še ni jasnega razločevanja med duhovniško in škofovsko službo, a se je v prvih stoletjih krščanstva postopoma oblikovala avtoriteta škofovskega vodstva (Catholic Answers 2011). Z obredom posvečenja škof prevzame vlogo naslednika apostolov in izvaja učiteljsko ter pastirsko vodstvo v Cerkvi (Š

2; 3). O dostojanstvu božjih služabnikov se izrazi apostol Pavel, ko jih imenuje »oskrbniki Božjih skrivnosti« (1 Kor 4,1). Pogled v zgodovino razodetja torej jasno pokaže enkratno vlogo duhovnika v božjem ljudstvu. On je tisti, ki vodi bogoslužje in skrbi za duhovni blagor vernikov. V Kristusovem imenu javno opravlja duhovniško službo in je zaradi tega deležen upravičene duhovne oblasti v Cerkvi (D 6).

Nekateri iz pretežno liberalnih krogov sicer menijo, da Cerkev potrebuje vodstvene organe, a ti ne bi smeli biti nad božjim ljudstvom, prav tako pa laiki ne smejo biti izključeni iz izvajanja duhovne oblasti (Boff 1999, 42–43). Vendar k pastirski službi neobhodno sodi tudi vodenje. Škof ali duhovnik ima duhovno oblast »nad« tistimi, ki so mu zaupani v pašo. Pastir pa je lahko tisti, ki se žrtvuje za svojo čredo, ki vse prenaša zaradi izvoljenih (2 Tim 2,10) in za čredo daje svoje življenje. Pri vodstveni službi v Cerkvi torej nikakor ne gre za oblastni »nad«, ampak za služenje (Mr 9,35) in za tekmovanje v medsebojnem spoštovanju (Rim 12,10). Nosilec duhovniške službe v Cerkvi je kot tisti, ki božje ljudstvo vodi k Bogu, poklican k služenju božjemu ljudstvu. Med vsemi udi božjega ljudstva mora vladati duh vzajemnosti in enakosti, čeprav obstaja pluralizem služb, karizem in odgovornosti. Vsi kristjani so po krstni milosti deležni istega dostojanstva, po naravi svoje izvolitve pa je nosilec vodstvene službe v Cerkvi skladno z načelom zbornosti upravičen do duhovne oblasti nad ostalimi in jo je dolžan izvajati. Duhovnik je vzet iz ljudstva in mu služi, a ga ne zapusti ali preraste (D 3). Zaradi njegovega službenega dostojanstva in očetovske skrbi se pastirju vsi radi podreajo (Š 16).

VLOGA LAIKOV V CERKVI

Oblike služenja posvečenih oseb niso konkurenčne laškemu apostolatu, saj imajo verni laiki svoja področja delovanja. Pogosto delujejo v okoljih, kamor duhovnik ne seže, in s svojim delovanjem v polnosti opravljajo oznanjevalno poslanstvo. Zadnji

vesoljni cerkveni zbor je laikom ponudil nove možnosti za ustvarjalno sodelovanje v Cerkvi in njihov prispevek je na mnogih področjih postal nepogrešljiv za življenje Cerkve. Na župnijski in škofijski ravni denimo sodelujejo pri načrtovanju dela znotraj pastoralnih svetov ter tako izrazijo svoje potrebe in mnenja o skupnih stvareh, ki zadevajo blagor Cerkve (C 37). Laični sodelavci opravljajo pomembne dejavnosti v cerkveni upravi, ko vodijo in načrtujejo delo na različnih področjih, kot so finance ali šolstvo. To ne pomeni, da je udeležba laikov v Cerkvi potisnjena na neko manjvredno področje: vsaka služba v Cerkvi je služba evangeliju in je usmerjena k istemu cilju oznanjevanja božjega kraljestva, dejavnosti, ki služijo temu cilju, pa so Cerkvi prav tako potrebne kot zbiranje pri bogoslužju (Ratzinger in Maier 2002, 32). Seveda gre pri vseh dejavnostih v Cerkvi za različne oblike skupnega dela vernikov in pastirjev. Slednji se morajo zanimati za potrebe vernikov in jim v cerkvenih zadevah prepustiti tisti delež, ki jim pripada, da bodo lahko sodelovali pri skupnem zidanju skrivnostnega Kristusovega telesa (Š 16).

DELO ZA SKUPNI CILJ

Čeprav se laiki v zadnjih desetletjih vedno bolj udeležujejo v vodstvenem delovanju Cerkve, različne službe ohranjajo svoje značilnosti. Duhovniki ostajajo duhovniki, laiki pa laiki. Medtem ko tradicionalna cerkvena hierarhija ostaja enaka, se pristopi k opravljanju cerkvenih vodstvenih služb spreminjajo. Vsak pastir ima dolžnost spodbujati vernike k aktivnemu verskemu življenju in jih po potrebi pritegniti k sodelovanju pri skupni evangelizaciji. V Cerkvi vsekakor ne more biti delitve na večvredne in manjvredne oblike služenja. Zaradi raznolikosti poklicev, služb in odgovornosti je Cerkev urejena hierarhično in vsaj v smislu duhovnega življenja lahko govorimo o podrejanju vernikov svojim pastirjem, ki imajo od Boga dano oblast (Š 16). Vendar se kljub tej različnosti na duhovnike in laike ne sme gledati dualistično. V teologiji je neutemeljeno

v nasprotje postavljati Cerkev hierarhije in Cerkev laikov, saj vendar obstaja eno božje ljudstvo in isto božje otroštvo. Znotraj božjega ljudstva obstajajo vodstvene službe, ki jih opravljajo tako posvečeni kot laični člani Cerkve, oboji na področjih, ki bolj ustrezajo naravi njihovih služb. Kakor pa je napačno duhovnike in laike razdvajati v dva tabora in med njima zarisovati malodane tekmovalen odnos, tako tudi ne sme prihajati do relativizma v razumevanju njihovega poslanstva. Papež sv. Janez Pavel II. je opozarjal pred nevarnostjo »klerikalizacije laikov in laizacije klera« ter poudaril, da je treba preprečiti zamenjavo laičnih služb s posvečenimi, in poskrbeti, da bodo dejavnosti, ki izhajajo iz posvečenih služb, nedvoumno odsevale jasno razliko med skupnim (splošnim) duhovništvom vseh vernikov in službenim duhovništvom (Lakeland 2010, 91). Prava pot je torej v premišljevanju pomena službene hierarhije v Cerkvi. Cerkev naj bo skupnost, v kateri so vsi udje postavljeni na svoje mesto glede na poklicanost, naravo službe in osebne darove ter si prizadevajo za doseganje skupnega cilja, ki je osebno spreobrnjenje in evangelizacija sveta.

KRATICE

C – drugi vatikanski koncil, Dogmatična konstitucija o Cerkvi [Lumen gentium]

D – drugi vatikanski koncil, Odlok o službi in življenju duhovnikov [Presbyterorum ordinis]

Š – drugi vatikanski koncil, Odlok o pastirski službi škofov v Cerkvi [Christus Dominus]

REFERENCE

Baget Bozzo, Giovanni. 1979. »Laičnost« Cerkve. *Znamenje* 9:469–470.

Boff, Leonardo. 1986. *Cerkev: karizma in moč*. Maribor: Obzorja.

Boff, Leonardo. 1999. Cerkev – hierarhija ali božje ljudstvo. *Znamenje* 29:40–49.

Catholic Answers. 2011. The Priesthood in the New Testament, 5. avgust 2011. <https://www.catholic.com/qa/where-in-the-new-testament-are-priests-mentioned> (pridobljeno 7. 3. 2023).

Congregation for the Clergy. 1998. The Priesthood of the Old Covenant, 24. november 1998. https://www.vatican.va/roman_curia/congregations/ccclergy/documents/rc_con_ccclergy_doc_24111998_pandold_en.html (pridobljeno 7. 3. 2023).

Dolenc, Bogdan. 1990. Krščanski družbeni nauk v Cerkvi. *Bo-goslovni vestnik* 50:281–285.

Dolenc, Bogdan. 2000. Demokratični slog v Cerkvi. V: *Ljubim te in trpim*, 24–41. Ur. Drago Ocvirk. Celje: Mohorjeva družba.

Grmič, Vekoslav. 1971. Cerkev monologa – Cerkev dialoga. *Znamenje* 1:118–123.

Grmič, Vekoslav. 1975. Deklerikalizacija – evangelizacija našega krščanstva. *Znamenje* 5:289–295.

Janežič, Stanko. 1982. Soodgovornost in sodelovanje v Cerkvi. *Znamenje* 12:34–38.

Kociper, Štefan. 1976. Mesto laikov v novi Cerkvi pri nas. *Zna-menje* 6:60–69.

Lakeland, Paul. 2010. Cerkvena služba laikov – teološki mon-strum? *Znamenje* 40:89–97.

Obrist, Willy. 1993. Posvečena hierarhija – ovira za demokrati-zacijo katoliške Cerkve. *Znamenje* 23:33–40.

Ratzinger, Joseph. 2002. Občestvo v nenehnem prenavljanju. *Communio* 12:97–111.

Ratzinger, Joseph, in Hans Maier. 2002. *Demokracija u Crkvi: Mogućnosti i granice*. Đakovo: UPT.

Prejšnji jubilej Tretjega dne: 40. letnik revije. (2011)

Foto: Jonas Miklavčič